

קריטריונים להערכת מסגרת טיפולית

חינוכית לתינוקות ולפעוטות

חשיבות השנים המוקדמות בחיי הילד

ההתייחסות לילדים בגיל הרך הינה לטווח הגילאים 0-6 שנים.

להלן נקודות מרכזיות לתחום הגיל הרך:

- לחוויות גיל הרך ישנה חשיבות רבה לצורך ההתפתחות קוגניטיבית, החברתית והרגשית של הילד לאורך חייו.
- תינוקות תלויים פיזית ורגשית באחרים לצורך סיפוק צרכיהם הבסיסיים.
- הצורך הבסיסי של תינוק, שהוא תנאי מוקדם להתפתחותו התקינה, הוא בטחון בקשר הנפשי לאדם העיקרי שדואג לו (בדרך כלל האם). עוצמת הקשר תלויה באיכות מעורבות ההורים והיענותם לילד, יותר מאשר בכמות הזמן שהם מבליים בחברתו. הרגשת בטחון בקשר היא גורם מכריע בהתפתחות אמון, ביכולת להגיע לקרבה, ובהיווצרות הערכה עצמית.
- מרגע לידתו מתפתח הילד במערכת יחסי גומלין עם העולם האנושי והפיזי הסובב אותו. ההתפתחות האופטימאלית תלויה באיכות יחסי גומלין אלה ובמאפיינים המולדים של הילד. המסגרת הראשונה בה מתפתח הילד היא המסגרת המשפחתית, בה הוא מביא לידי ביטוי את המאפיינים האינדיבידואליים שלו. כאשר נכנס הילד למסגרת חינוכית, חשוב שמסגרת זו תדאג להמשך התפתחותו הן כפרט והן כחלק מהחברה בה הוא חי.
- ההורים בישראל יודעים יחסית מעט על החוויות שחווים ילדיהם בתוך המסגרת לגיל הרך, וכל עוד הילד אינו מסרב ללכת למסגרת, הם מניחים שאין בעיה והתפתחותו התקינה מובטחת.
- הורים רבים נדרשים לבחור מסגרת טיפול חלופית לילד, מסגרת פרטנית או קבוצתית. הורים חשים, כי חסר להם ידע שינחה אותם בעת קבלת ההחלטה על בחירת המסגרת המתאימה, והם זקוקים להכוונה וייעוץ.
- לתהליך קבלת ההחלטה משמעויות רגשיות מורכבות המושפעות הן מגורמים אובייקטיביים, כמו זמינות ונגישות של סידורים שונים ושיקולים כלכליים, והן מגורמים סובייקטיביים כמו עמדות, תפיסות, ציפיות ורגשות לגבי התפקיד ההורי.
- מחקרים העוסקים בהשפעות השהייה במסגרת חינוכית קבוצתית לגיל הרך על התפתחותם של ילדים הדגישו את חשיבות איכות הטיפול המוענק לילדים השוהים במסגרות אלו.

דרכים עיקריות להערכת מסגרת חינוכית

- 1) סולם להערכת איכות הסביבה הטיפולית לתינוקות ופעוטות עד גיל 30 חודשים (ITERS). סולם זה פותח בארה"ב ומשתמשים בו אנשי מקצוע בתחום הגיל הרך.
 - א. ריהוט וציוד לילדים - ריהוט מותאם לגודלם של תינוקות ופעוטות, בכמות מספקת ובמצב תקין, מאפשר נוחות, רגיעה בשעת הצורך ועצמאות, מאפשר מרחב למשחק, לזחילה ולהליכה, כולל מוקדי עניין מצוידים בגירויים ובמשחקים מעניינים ומותאמים לגיל.
 - ב. טיפול אישי שגרתי - מתבטא בהתייחסות אישית חמה לכל ילד והורה בעת ההגעה למעון ובפרידה ממנו, החלפת מידע עם ההורים אודות הילד כולל דווח בעל פה ובכתב להורים, שעות ארוחה מותאמות לצרכי הקבוצה ומתגמשות בהתאם לצרכים אינדיבידואליים משתנים, האכלה אישית או בקבוצות קטנות.
 - ג. הקשבה ושיחה - בעת המשחק והטיפול, בצד תגובה והיענות לאיתותיהם, ספרים זמינים במשך כל היום, הזדמנות יומיומית לכל ילד להשתתף בפעילות הקשורה להעשרת השפה.
 - ד. פעילויות למידה - מבוססות על מגוון אביזרי משחק המעודדים קשר עין-יד המותאמים לגיל ומשתנים כדי ליצור עבור הילדים אתגרים חדשים, פעילות גופנית בפנים ובחוץ, שימוש בחומרי יצירה וציור. פעילות מוזיקלית, מגוון רחב של קוביות לצורך הרכבה ובנייה, משחקי חול ומים.
 - ה. אינטראקציה – יצירת הזדמנויות לאינטראקציה חיובית בין הילדים וחיזוקה ע"י הדגמה ותווך של המטלות, התייחסות רגישה ומותאמת לצורכי הילד, ציפיות מציאותיות בכל הנוגע להצבת גבולות ומשמעת.
 - ו. מבנה התוכנית – תוכנית מבוססת על סדר יום קבוע שיש בו גמישות וכן על איזון בין פעילויות בתוך המעון ומחוצה לו, מגוון משחקים פעילים ושקטים, פעילות של יחיד או פעילות של קבוצה קטנה, שילוב חוויות למידה ומשחק בפעילות הטיפול השגרתי, העברת מידע בין המטפלות בכל הקשור לילדים, אינטראקציה חמה וחיובית בתוך צוות המטפלות וחלוקת אחריות ברורה ביניהן, תכנון משותף, ארגון אירועים חברתיים ועידוד השתתפות המטפלות בפגישות מקצועיות.
 - ז. צורכי המבוגרים (צוות והורים) - סיפוק צורכי המבוגרים באמצעות הזדמנויות להתפתחות מקצועית של הצוות, ריהוט נוח לישיבה, לאחסון חפצים אישיים, יצירת תנאים לקיום דיאלוג בין ההורים לבין אנשי הצוות, הבהרת הגישה החינוכית הנקוטה במעון להורים ועידודם למעורבות חיובית בתוכנית.

2) נקודות מנחות לבחירת מסגרת חינוכית טיפולית לתינוקות ולפעוטות:

- א. אווירה נעימה.
- ב. בטיחות וביטחון פיזי.
- ג. קבלה רגשית וחיבה.
- ד. כבוד לילד כפרט.
- ה. סביבה המעודדת עצמאות ויוזמה.
- ו. סביבה מגוונת ועשירה.
- ז. תיווך.
- ח. קשר ושותפות עם הבית.

- מדדי הערכה של "איכות טיפול" במסגרות חינוכיות לגיל הרך מתייחסים לשני סוגי מרכיבים: **גורמים מבניים** – גודל הקבוצה, היחס המספרי של הילדים למטפלת, רמת ההשכלה וההכשרה של המטפלות, צפיפות וארגון הסביבה הפיזית, נוהלי בטיחות ובריאות, ותחלופת מטפלות. **גורמים תהליכיים** - התנהגויות המטפלת כלפי הילדים ואינטראקציה מטפלת-ילד, אינטראקציה של הילדים בינם לבין עצמם, והשתתפותם בפעילויות שונות.
- מחקרים רבים הצביעו על כך שגודל קבוצה קטן ויחס מספרי נמוך בין מטפלות וילדים נמצאו כמנבאים העיקריים לתדירות גבוהה של מעורבות המטפלת עם הילדים ושל אינטראקציות אחד לאחד, של התנהגויות מקדמות התפתחות ותגובתיות רגישה של המטפלת כלפי הילדים. במסגרות חינוכיות בהן הצפיפות נמוכה והסביבה הפיזית מאורגנת ומגוונת, נמצאו יותר התנהגויות מעודדות התפתחות של מטפלות ופחות הגבלות על פעילות הילדים.

מחקרים רבים ציינו שהגורמים המרכזיים **באינטראקציה מטפל-ילד** משפיעים ישירות על איכות הטיפול בילד ובהמשך על התפתחותו:

1. **רגישות** – התנהגויות המבטאות רגש חיובי, תמיכה בפעילות הפעוט תגובתיות והדדיות וניסיון להתאים את התנהגות המבוגר לאיתותי הילד.
2. **הצבת גבולות** - התנהגות יציבה ועקבית, התמדה במשחק, הבהרת "מותר ואסור", תלות של הפעוטות בקבלת עזרה מהמבוגר וציות למבוגר.
3. **יוזמה ויצירתיות, מיומנות בשימוש בצעצועים ובמשחקים** - התנהגויות של הרחבת יוזמת הפעוט, קשב משותף, יעילות ומיומנות של שימוש באביזרי משחק, התנהגות יצירתית בעת משחק סימבולי וערנות.
4. **חודרנות (הפרעה במהלך משחקו של הילד)** - התנהגויות כמו: הפרעה פיזית של המבוגר לפעילות הפעוט, ביטויי רגש שלילי כלפי התינוק והפעוט, מתח, לחץ וביטויי עוינות, מצד הפעוטות התנהגויות של רגרסיה, ביטויי רגש שלילי והימנעות מקשר.

מדריך להורים לבחירת מסגרת חינוכית-טיפולית בגיל הרך

<http://planet.nana.co.il/hamadrich2005/hamadrich2005.pdf>

קישורים לאתרי אינטרנט בתחום הגיל הרך

המדריך להורים:

[/http://planet.nana.co.il/hamadrich2005](http://planet.nana.co.il/hamadrich2005)

ארגון "בטרם" לבטיחות ילדים:

[/http://www.beterem.org](http://www.beterem.org)

אתר משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה, האגף למעונות יום ומשפחתונים:

<http://www.moital.gov.il/NR/exeres/EA8B6DB8-960F-479C-964D-108D57822888.htm>

חוק הפיקוח על המעונות:

<http://www.molsa.gov.il/CagilaMikzoit/Takanon/documents/pdf/14.19.pdf>

ארגון גני הילדים הפרטיים בישראל:

[/http://www.irgun-haganim.co.il](http://www.irgun-haganim.co.il)